

Семенов О. С., к.пед.н., доцент, Ємчик О. Г., аспірант
(Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк)

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Анотація. У статті досліджено тенденції розвитку творчої особистості фахівця дошкільної освіти у процесі професійної підготовки. Визначено перспективи розв'язання проблеми розвитку творчих якостей особистості педагога під час фахової підготовки у вищому навчальному закладі. Окреслено основні шляхи вдосконалення магістерської підготовки, як джерела формування професійно значущих знань та умінь фахівця дошкільної освіти, його здатності до новаторства, творчості та самореалізації.

Ключові слова: творча особистість, розвиток творчої особистості фахівця дошкільної освіти, професійна підготовка фахівця дошкільної освіти.

Аннотация. В статье исследованы тенденции развития творческой личности специалиста дошкольного образования в процессе профессиональной подготовки. Определены перспективы решения проблемы развития творческих качеств личности педагога во время профессиональной подготовки в высшем учебном заведении. Очерчены основные пути совершенствования магистерской подготовки как источника формирования профессионально значимых знаний и умений специалиста дошкольного образования, его способности к новаторству, творчеству и самореализации.

Ключевые слова: творческая личность, развитие творческой личности специалиста дошкольного образования, профессиональная подготовка специалиста дошкольного образования.

Annotation. The trends in the development of the creative personality of a preschool education specialist in the process of professional training have been presented in the article. The prospects of solving the problem of development of creative qualities of a teacher's personality in the training process at a higher educational institution have been defined. The basic ways of masters training improvement as a source of formation of professionally significant knowledge and skills of a preschool education specialist, his capacity for innovation, creativity and self-realization have been outlined.

Keywords: creative personality, the development of creative personality of a preschool education specialist, professional training of a preschool education specialist.

Бурхливий розвиток сучасного суспільства зумовлює стрімкі зміни в діяльності людини, котрі, у свою чергу, висувають нові вимоги до її особистості. Тому, значної ваги набувають сучасні наукові дослідження професійної підготовки майбутніх педагогів, адже саме професійно підготовлений фахівець здатний організувати процес формування та розвитку творчої особистості дитини, достатньо пристосованої до діяльності в сучасному інноваційному середовищі.

У цьому процесі головним виступає етап дошкільної освіти, під час якого і закладаються основи творчого потенціалу людини. Саме його успішна реалізація у майбутньому дозволить особистості стати повноцінним активним членом суспільства. Отже, незаперечним є зростання ролі творчої особистості фахівця дошкільної освіти у процесі навчання та виховання дитини.

Окремі аспекти досліджуваної проблеми знайшли відображення у працях вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як: Л. Артемова, В. Берека, Г. Беленька, А. Богущ, К. Волинець, Л. Галаманжук, Н. Голота, Н. Грама, І. Дичківська, І. Зязюн, Л. Козак, О. Кучерявий, Н. Лисенко, О. Листопад, В. Нестеренко, С. Петренко, Т. Поніманська, Л. Пісоцька, Н. Сайко, С. Сисоєва, Х. Шапаренко, Р. Шаповал та ін.

Метою нашої статті є дослідження основних тенденцій розвитку творчої особистості фахівця дошкільної освіти у процесі його професійної підготовки.

Наукові дослідження доводять, що успішність виконання фахівцем дошкільної освіти професійних функцій залежить від рівня сформованості професійно важливих якостей особистості. А розвиток якостей, котрі формують творчу особистість вихователя, зумовлює і творчий рівень педагогічної діяльності [1, с. 47].

Розвиток творчої особистості фахівця дошкільної освіти, у даному контексті, нами потрактовано, як процес створення педагогічних умов з метою полегшення, сприяння, стимулювання, вдосконалення якостей особистості майбутнього педагога, які складають його творчий потенціал. Сформувати і розвинути готовність педагога до творчої діяльності, стимулювати активізацію внутрішніх резервів та ресурсів його особистості покликана саме фахова підготовка у вищому навчальному закладі.

Професійна підготовка педагогів дошкільної освіти постає як джерело всебічної культурної освіченості особистості майбутнього фахівця дошкільної освіти, формування професійно значущих знань та умінь, здатності до новаторства, творчості та самореалізації.

Отже, метою професійної підготовки фахівця дошкільної освіти є формування у студента готовності до практичної творчої педагогічної діяльності в умовах дошкільного навчального закладу, розвиток його творчого потенціалу, котрий фахівець реалізуватиме у майбутньому в

свою чергу розвиваючи творчу особистість дошкільника. Для цього йому необхідно у процесі фахової підготовки оволодіти необхідними знаннями про природу творчості людини, вміннями та навичками творчої діяльності в умовах освітнього середовища, а формування цих якостей дозволить проводити ефективну навчально-виховну роботу у закладі дошкільної освіти, організувати творчу діяльність вихованців. Варто також відзначити, що труднощі та специфіка організації творчої педагогічної діяльності у дошкільному навчальному закладі полягають в особливостях творчих проявів у дітей дошкільного віку, а саме непередбачуваність та спонтанність дитячої творчості, допитливість та перевага ігрової над усіма іншими видами діяльності дитини.

Таким чином, основними завданнями підготовки професійно зрілого фахівця дошкільної освіти виступають: оволодіння новітніми освітніми технологіями у роботі з дітьми дошкільного віку; озброєння основами творчого підходу до використання технологій виховання та навчання; усвідомлення сучасних освітньо-дидактичних тенденції розвитку дошкільної освіти.

Проте, проаналізувавши практичну діяльність вихователів дошкільних навчальних закладів, можна зробити висновок, що більшість із випускників вищої школи виявляються не готовими до реалізації своїх функцій на творчому рівні.

Науковці також наголошують на наявності чинників, котрі негативно впливають на розвиток творчого потенціалу студентів: використання екстенсивних методик, що призводить до дефіциту творчих, самостійних робіт, слабка матеріально-технічна база для наукових досліджень студентів, недостатній зв'язок теоретичних знань студентів з практикою, орієнтація на «середній» рівень розвитку особистості студента, не систематичність, а іноді і відсутність зворотного зв'язку в навчанні, неспроможність забезпечити активну інтелектуальну діяльність всіх учасників навчально-виховного процесу, неефективність управлінської системи вищого навчального закладу [2, с. 38].

Це свідчить про недостатню якість професійної університетської підготовки та низку недоліків організації навчально-виховного процесу, серед яких, у першу чергу, можна назвати відсутність в методиках та технологіях, що використовуються у вищій школі, спрямованості на розвиток педагогічної творчості майбутнього фахівця.

Як свідчать результати проведеного нами опитування студентів Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, які навчаються за освітньо-професійної програмою магістра (спеціальність «Дошкільна освіта»), лише 23 % студентів володіють фрагментарною інформацією (знаннями) щодо сутності феномену педагогічної творчості. Трегіна опитаних нами студентів може описово дати характеристику

процесові творчої педагогічної діяльності. 15 % респондентів можуть назвати окремі складові творчого потенціалу особистості. Відповідь на запитання щодо вмій та навичок творчого застосування методів, форм та технологій розв'язання проблемних ситуацій в освітньому процесі дошкільного навчального закладу в абсолютній більшості опитуваних (85 %) викликала значні труднощі.

Крім того, відповіді респондентів дають підстави стверджувати, що й викладачі університету у навчальній роботі віддають перевагу пасивно-ознайомлювальним формам діяльності, тобто зорієнтовані на засвоєння та відтворення готових знань. Творчому застосуванню знань у практичній діяльності приділяється незначна увага. Студенти визнають, що за таких умов виявляють низький рівень їхньої активності та самостійності.

За результатами діагностики творчих здібностей студентів з допомогою опитувальника «Самооцінка творчого потенціалу особистості», розробленого Н. Фетискіною [3, с. 65–67] нами встановлено, що більшість студентів мають задатки внутрішньої спрямованості на творчу діяльність на середньому рівні, не маючи при цьому ґрунтовних знань про сутність, компоненти та організацію творчого процесу в освітньому середовищі дошкільного навчального закладу. Досить сильним бар'єром їхньої творчої активності виступає страх перед змінами та нововведеннями, що призводить до деструкції творчої особистості майбутнього фахівця дошкільної освіти. Зазначене доводить, що система сучасної професійної педагогічної підготовки переважно орієнтована на формування та розвиток не педагога-творця, а на виконавця. Ситуація що склалась свідчить про те, що для вирішення цих проблем необхідно визначити та переосмислити умови формування та розвитку творчих якостей особистості фахівців у галузі дошкільної освіти.

На нашу думку, забезпечити можливості для досягнення творчого рівня розвитку особистісних якостей фахівця у повній мірі повинна магістратура як другий рівень вищої освіти [4], підготовка на якому здійснюється на основі вже отриманих ґрунтовних теоретичних знань та практичних умінь і полягає у перетворенні їх для застосування під час вирішення завдань інноваційного характеру. Розглянемо окремі шляхи удосконалення підготовки творчо спрямованого фахівця дошкільної освіти у магістратурі.

Оновлення діяльності сучасної вищої школи значною мірою залежить від особистості викладача, специфіки його діяльності, яка передбачає володіння сучасними науково-теоретичними підходами до розвитку педагогічної творчості в майбутніх магістрів дошкільної освіти.

Ефективність магістратури для розвитку творчої особистості педагога зумовлюється насамперед організацією навчально-виховного процесу за чітко окресленими принципами та етапами, оновленням змісту педагогічної освіти, запровадженням у навчальну діяльність педагогічних інновацій,

котрі розвивають у студентів навички самостійного оволодіння знаннями, сприяють розвитку творчого потенціалу особистості.

Насамперед, наголосимо на головних компонентах творчої особистості фахівця дошкільної освіти у процесі навчання у магістратурі [5, с. 70– 71]:

1. *Мотиваційний*, який характеризується формуванням спрямованості на творчість, як мету навчальної та практичної педагогічної діяльності студента;

2. *Змістовий*, котрий включає розвиток професійної майстерності, тобто оволодіння студентом знаннями про сутність творчого процесу в умовах дошкільного навчального закладу та вищої школи, інноваційними методами, технологіями та формами навчання та творчої педагогічної діяльності;

3. *Рефлексивний*, суть якого полягає в оволодінні методами та технологіями самооцінки та професійного самовдосконалення власної педагогічної майстерності.

Організацію реалізації програми розвитку названих компонентів, на нашу думку, слід проводити з урахуванням такого удосконалення її змісту:

1) Включення у зміст педагогічних та психологічних дисциплін завдань для самостійного опрацювання, спрямованих на розвиток аналітичних творчих здібностей студентів: завдання для розвитку уяви, гнучкості та швидкості мислення. Вони, в свою чергу, також здатні підтримувати високий рівень інтересу і, відповідно, пізнавальної активності особистості.

2) Включення у зміст методик викладання творчих практичних завдань, спрямованих на розвиток творчих якостей студента серед яких основна – готовність до розвитку відповідних якостей у дітей дошкільного віку. Це завдання на розвиток спостережливості, пам'яті, естетичних відчуттів, здатності до оволодіння основними прийомами творчого процесу, творчими техніками та засобами творчості. До цієї групи також можна додати завдання на формування умінь організовувати творчу діяльність дітей дошкільного віку на заняттях у дитячому садку.

3) Включення до програм педагогічних практик завдань, пов'язаних із підготовкою, практичною реалізацією, аналізом власного досвіду та досвіду вихователів щодо забезпечення педагогічних умов розвитку творчих здібностей дошкільників.

4) Введення у навчальний процес навчальних дисциплін-спецпрактикумів. Ці спецкурси входитимуть до блоку дисциплін вільного вибору студентів, тобто студенти матимуть можливість обрати їх. Зміст таких дисциплін та організація їх викладання повинні бути спрямовані на інтеграцію знань, умінь, компетентностей студентів-магістрантів із проблеми розвитку творчих якостей фахівця дошкільної освіти.

Успішність процесу розвитку творчих якостей особистості фахівця дошкільної освіти залежить від організації кожного етапу на принципах

демократизації, гуманізації, визнанні пріоритетності інноваційних проектних, дослідницьких методів навчання, свідомості та активності особистості студента у навчально-виховному процесі вищої школи, зв'язку теоретичного навчання з практичною творчою педагогічною діяльністю, індивідуалізації та диференціації, творчої спрямованості освіти у ВНЗ, єдності наукової та педагогічної діяльності, цілеспрямованого включення в інноваційну діяльність [6, с. 122]

Отже, розвиток творчих якостей особистості фахівця дошкільної освіти в оновленні сучасної освіти становить одну з ключових проблем у реформуванні освітньої системи. Тому пошук шляхів оптимізації професійної підготовки, запровадження нових підходів до організації навчально-виховного процесу у вищій школі є важливим для сучасної педагогічної науки.

На нашу думку, реалізація інноваційних принципів, вдосконалення методики та технологій професійної підготовки магістрів дошкільної освіти призведе до необхідного на сучасному етапі розвитку творчої особистості фахівця і, відповідно, підвищення ефективності його професійної діяльності.

1. Сисоєва С. О. Творчий розвиток фахівців в умовах магістратури [Текст] : монографія / Світлана Сисоєва ; Нац. акад. пед. наук України, Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. – Київ : Едельвейс, 2014. – 399 с. **2.** Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Беспалько. – М. : Педагогика, 1989. – 192 с. **3.** Фетискин Н. П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / Н. П. Фетискин, В. В. Козлов. – М. : Изд-во Института Психологии, 2002. – 490 с. **4.** Закон України «Про вищу освіту» № 1556–VII від 01.07.2014 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> **5.** Стрітьєвич Т. Етапи формування творчого потенціалу майбутніх учителів образотворчого мистецтва / Т. Стрітьєвич // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія : Педагогічні науки. – Вип. 8 (257). – 2013. – С. 67–73. **6.** Фокин Ю. Г. Преподавание и воспитание в высшей школе : Методология, цели и содержание, творчество : Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Ю. Г. Фокин – М. : Издательский центр «Академия», 2002. – 224 с.

Рецензент: д.пед.н., професор Смолюк І. О.